

Bethlen Gábor

A borúlátó minden jóban talál hibát, a derűlátó a rosszban is megkeresi a jót. Hát legyünk derűlátók: történelmünk legsötétebb pillanatai is jók voltak valamire – próbára tettek, tanítottak. Igaz ugyan, hogy a mohácsi vész után három részre szakadt az ország, de létrejött a magyar szabadságeszmény, nyelv és műveltség keleti védőbástyája, az Erdélyi Fejedelemség, s a kis ország élén feltündökölt néhány fejedelem, akik bölcs és bátor nemzetszolgálattal győzelemre tudták fordítani a reménytelenséget.

Az önálló Erdélynek több fejedelme volt, mint évtizede, de amikor azt mondjuk: „a fejedelem”, mindenki egyre, Bethlen Gáborra gondol – írja Makkai László. Bethlen Gábor a nagy fejedelem, uralkodása pedig Erdély aranykora.

● Szól a kakas már, majd megvirrad már

Szól a kakas már, majd megvirrad már,
Zöld erdőben, sík mezőben sétál egy madár.
Micsoda madár, micsoda madár?
Zöld a lába, kék a szárnya, engem odavár.
Várj, madár, várj, te csak mindig várj,
Ha az Isten néked rendelt, tied leszek már.

A hagyomány szerint ez, az egész magyar nyelvterületen ismert, régi-régi népdal volt Bethlen Gábor nótája. Amikor 1580-ban, a marosillyei kastélyban meglátta a napvilágot, bizony senki sem sejtette, hogy Erdély fölött fényes nap virradt fel. Nem nevelték uralkodónak. Régi nemesi, de nem főúri család sarja. Nagypja a mohácsi csatában küzdött, apja János Zsigmond, majd Báthory István főkapitánya volt. Vitézségeért kapta a marosillyei birtokot.

Gábort és öccsét, Istvánt mind korán elhunyt apjuk, mind felnevelő nagybátyjuk katonai pályára szánta, ezért a latin és az elméleti tudományok helyett inkább katonai és gyakorlati ismereteket szereztek. Miután Báthory Zsigmond elvette az árváktól a marosillyei birtokot, nagybátyjuk, Lázár András gyergyószárhegyi kastélyában nevelkedtek. Ekkoriban még Bethlen Gábornak is az volt a legvakmerőbb álma, hogy apród legyen a fejedelmi udvarban.

A marosillyei kastély

A gyergyószárhegyi Lázár-kastély

EGYSZER... LESZ EGYSZER... VOLT EGYSZER.

Ez a vágya tizenhárom éves korában teljesült: Gyulafehérvárra ment, hogy birtokait érdemeivel visszanyerje. Apródként harcolt a törökök ellen Havasalföldön és Temesvárnál, Mihály vajda ellen több csatában, elkísérte Báthory Zsigmondot prágai diplomáciai útjára. Visszakapott birtokait testvériesen megosztotta öccsével.

● Az alkudozva is félelmes úr, a hajlongva is töretlen gerinc

Reményik Sándor jellemzi így Bethlen Gábort, akit azért nem torzított el a hatalom, mert előbb megtanult igaz és hű szolga lenni. Négy fejedelmet szolgált híven: Báthory Zsigmondot, Székely Mózeset, Bocskai Istvánt és Báthory Gábort. Nem egyszer érezhette úgy, hogy méltóbb lenne az uralkodásra, de ő nem a hatalmat, hanem az ország javát akarta.

Ugyan kinek lett volna ereje visszautasítani a fejedelmi címet azzal, hogy még túl fiatal e felelősséghez? Bethlen Gábor ezt tette. Amikor 1603-ban az Erdélyből elmene-
kült nemesek Nándorfehérváron fejedelemmé választották, ő inkább Bocskai Istvánt segítette a fejedelmi székbe, támogatta a szultánnál, majd fegyverrel is.

Mi a neve ma Nándorfehérvárnak? Milyen esemény fűződik hozzá?

Törökbarát volt – vádolták sokan. Pedig ugyanazt az utat járta meg, mint minden tisztán látó és ítélő magyar azokban a századokban: első sebeit – jó keresztényként – a török elleni csatákban szerezte, de lassan belátta, hogy a Habsburgok nagyobb veszélyt jelentenek, és a két „pogány” közül a kezelhetőbbet választotta: a törökkel szövetekezett.

Bocskai halála után még mindig szerényen a háttérben maradt, Báthory Gábort segítette hatalomra. Ám amikor kiderült, hogy az erőszakos és erkölcstelen fejedelem magával együtt az országot is a veszébe sodorja, Bethlen végre elérkezettnek látta az időt, hogy kezébe vegye Erdély sorsát.

Ki lett még Habsburgpártiból a Habsburgok ellensége?

● Tekintetetre hattyús lobogóink mély bókolással földre hajlanak

Iktári Bethlen Gábor hattyús zászlók alatt, a török szultán megbízó levelével és török hadak díszkíséretével vonult be Erdélybe. 1613. október 23-án a kolozsvári országgyűlés fejedelemmé választotta. Harminchárom éves volt ekkor: teste tele harcokban szerzett sebhellyel, múltja emberpróbáló tapasztalattal, elméje önerőből szerzett tudással, lelke pedig azzal az erős szándékkal, hogy újra nagyvá teszi Erdélyt s majd Magyarországot.

16 év adatott neki erre. Példaképe Mátyás király volt. Szinte semmit nem bízott másra: erős központi hatalmat épített ki, maga vette kézbe a hadsereg, a gazdaság, az igazságszolgáltatás, a művelődés, a külkapcsolatok irányítását.

Belső ellenzékét bölcsen megbékítette, visszaszerezte a fejedelmi birtokokat, nem növelte az adókat, mégis megtöltötte kincstárát, mégpedig az állami kézbe vett marha-, só-, vas-, nemesfém-, méz-, viasz-kereskedelemmel. Letelepítette a vallásuk miatt hazájukból elűdözött habán fazekasokat, és szívesen látta a külföldi mestereket, tudósokat, művészeket.

Melyek a nemesfémek? Hol vannak Erdély legnagyobb nemesfém, illetve sóbányái?

Bethlen Gábor tudósai körében

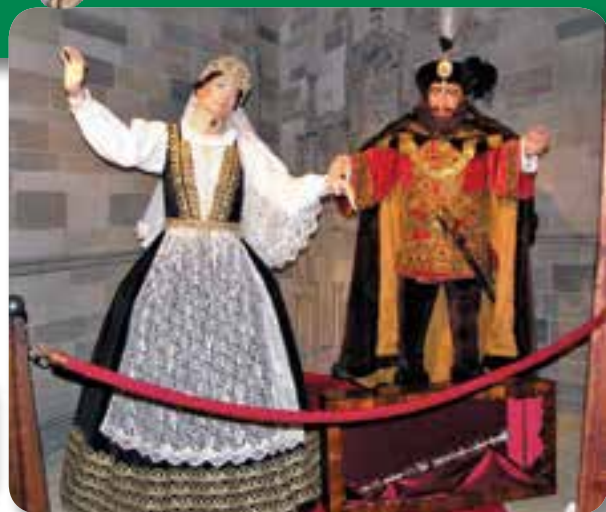
Ő, aki önerőből, felnőttként tett szert nagy műveltségére, megbecsülte a tudást. Gyulafehérvári fejedelmi udvara fényűző palota, a diplomácia és a művelődés európai rangú központja volt. Bárhová utazott, külön e célra készült kocsival vitte utána kedvenc könyveit. Könyvtárát nyilvánossá tette, Gyulafehérváron és Nagyszombat városában főiskolát alapított, és támogatta a magyar diákok külföldi tanulmányait.

● Fejedelem, a fundamentum áll!

Erős alapokat építve itthon, Bethlen Gábor okosan és eréllyel lépett kelet és nyugat, azaz a török és az osztrák császár felé. Széleskörű diplomáciai levelezést folytatott, s amit nem ért el meggyőző és szellemes leveleivel, azt alkuval, fegyverrel vagy fejedelmi házassággal próbálta megoldani.

Nem mindig lehet megtenni, amit kell,
de mindig meg kell tenni, amit lehet.

(Bethlen Gábor)

Bethlen Gábor és Brandenburgi Katalin esküvője. Viaszbabák a kassai múzeumban

Virginál – Brandenburgi Katalin kis zongorája

Előre két lépés, meg vissza három,
Kettő kelet, kettő nyugat felé:
Az ördögökkel kellett cimborálni
Látszattól néha, – mindig Istenért!
(Reményik Sándor)

A töröknek átengedte Lippát, de cserében megmentette Jenő várát, kisebb adót fizetett, és nem kellett hadat viselnie Moldova ellen. II. Ferdinánd osztrák császár ellen három hadjáratot indított, s bár legyőzni nem tudta, többször is sikerült Erdély számára előnyös békét kötnie vele.

Elfoglalta Kassát, Érsekújvárt, Pozsonyt, hadai már Bécs alatt csatáztak, de erősítés nem érkezett, ezért vissza kellett vonulnia. 1620-ban a pozsonyi, majd a beszercebányai országgyűlés királlyá választotta. Közel másfél évig viselte a magyar, horvát és szlavón királyi címet, de mértékletességére vall, hogy nem koronáztatta meg magát.

Nagyszabású terve az volt, hogy Európa protestáns uralkodóival összefogva legyőzi a Habsburgokat, majd svéd, holland, orosz segítséggel megszerzi a lengyel trónt, és a lengyel-magyar haderővel kiűzi a törököket. E tervek megvalósítását azonban a nemzetközi összefogás hiánya és 1629-ben bekövetkezett halála megakadályozta.

Bethlen Gábor aranyforintja

Bethlen Gábor szobra Kolozsváron

Bethlen Gábor uralkodása alatt tündérkertté szépült, oltalmas várrá erősödött a kifosztott, megtiport Erdély. Példája arra tanít, hogy nincs reménytelen helyzet, csak rossz vezér. Néhány év múlva olvassátok el Móricz Zsigmond és Makkai Sándor róla szóló, kitűnő regényeit. És őrizték emlékét olyan büszke öntudattal, mint az általa alapított nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium vagy a székelyudvarhelyi Bethlen Gábor Iskola mai kisdíákjai.

Zsigmond Emese

- **Decemberi megfajtések:** Kötéltánc – két erő, szempont között nehezen megtalált egyensúly. Kötélhúzás – huzavona, amikor nehezen dől el, ki az erősebb, vagy kinek van igaza. Kötélből vannak az idegei – erős idegzetű. Kötél a sorsa – akasztófa vár rá. Királlyá választása előtt Hunyadi Mátyás Prágában raboskodott. 1370-től 1382-ig I. Lajos, azaz Nagy Lajos magyar király volt Lengyelország uralkodója.
- **Nyertések:** a sepsiszentgyörgyi Váradi József Iskola IV. E; a nagyváradi Juhász Gyula Iskola IV. osztálya; az eszterneleki IV. osztálya.

Bethlen Gábor aláírása

Seregek jönnek Hozzád megköszönni,
Fejedelem, a százados csodát,
hogy milliónyi magrejtő rögdöböl
virtust nevelt „vitész oskolád”.

(Áprily Lajos)

